

**Н.В. ФІЛИК
В.Ю. МОЛОДІД**

ІНТЕРНЕТ-САЙТ ЯК ОСОБЛИВИЙ ОБ'ЄКТ АВТОРСЬКО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ

Досліджуються особливості правового регулювання інтернет-сайта. Автори, на прикладі аналізу теоретико-правових підходів до розуміння даного об'єкта, відносять Інтернет-сайт до переліку об'єктів авторського права.

Ключові слова: авторське право, мережа Інтернет, захист авторських прав, Інтернет-сайт, комп'ютерна програма, веб-сайт, інформаційні системи.

Исследуются особенности правового регулирования интернет-сайта. Авторы, на примере анализа теоретико-правовых подходов к пониманию данного объекта, относят Интернет-сайт в перечень объектов авторского права.

Ключевые слова: авторское право, сеть Интернет, защита авторских прав, Интернет-сайт, компьютерная программа, веб-сайт, информационные системы.

In the article an author describes the features of the legal regulation of the website. According to the analyze of the theoretical and legal ways of understanding of such objects an authors includes website to the list of copyright.

Key words: copyright, Internet, copyright protection, Internet site, computer program, website, information systems.

Виникнення і розвиток мережі Інтернет сприяв різкому розширенню інформаційних можливостей як суспільства в цілому, так і кожної особистості зокрема. Сьогодні Інтернет являє собою системно впорядковане нагромадження різноманітної інформації, яке за обсягами і технічними можливостями подальшого розвитку не має аналогів. Кількість користувачів Інтернету сягнула 2 мільярдів і невпинно зростає, разом з нею зростає кількість контенту, яким наповнюється всесвітня мережа.

Очевидно, з точки зору суспільної користі, чим більше в мережі Інтернет публікується літературних і музичних творів, фільмів, програмного забезпечення та баз даних, тим краще, оскільки технології і сервіси мережі Інтернет дають можливість оперативної і з мінімальними економічними витратами надати певний об'єкт для ознайомлення якомога більшій кількості користувачів, що без сумніву сприяє культурному, науковому та іншим видам особистісного розвитку особи.

Питання захисту авторського права на окремі його об'єкти в мережі Інтернет у своїх працях досліджували Б. В. Андрєєв, С. А. Вагонова, В. О. Валле, І. І. Ващинець, А. В. Іванов, Б. В. Кристальний, С. П. Кудрявцева, В. Б. Наумов, О. А. Орлова, О. М. Пастухов, О. А. Присяжнюк, А. Г. Серго, М. В. Якушев та ін. З точки зору нових потреб інформаційного суспільства та співвідношення таких потреб з правами на об'єкти інтелектуальної власності розглядав дане питання Джон Перрі Баллоу, що є автором «Декларації незалежності кіберпростору». Мережа Інтернет вплинула не лише на традиційне функціонування об'єктів авторського права у повсякденному житті суспільства. Під впливом інформаційних технологій Інтернет отримав усі підстави стати окремим об'єктом авторського права. Багато підприємств, установ, організацій сьогодні мають власні веб-сторінки у мережі Інтернет, або у вигляді розгалужених сайтів, або, принаймні, сайтів-візитівок, що є свідченням постійного інтересу до предмету нашого дослідження.

Про актуальність дослідження свідчить і той факт, що комп'ютерна програма, яка ще декілька десятків років тому лише визнавалась новим об'єктом авторсько-правового законодавства у багатьох країнах світу, наразі може поступитись місцем найновішому об'єктові авторського права – Інтернет-сайту. Дедалі впевненіше в наукових колах звучать думки, за якими Інтернет-сайт слід також визнати об'єктом авторського права, поряд з літературними, музичними, іншими творами, а особу, що його створила – визнати автором.

У більшості випадків Інтернет-сайт створюється на замовлення особами, що мають певні професійні навички у веб-дизайні та комп'ютерному програмуванні. Відтак, Інтернет-сайт приречений стати об'єктом авторського права, що, як правило, буде визнаватись або службовим твором (якщо особа, що створила сайт, здійснювала такі дії на підставі трудового договору), або об'єктом авторського права, створеним на замовлення (якщо сайт було створено на підставі договору про виконання робіт (надання послуг)).

Тим не менш, зважаючи на загальнодоступність доменних імен, розмаїття загальнодоступних посібників з веб-будівництва та веб-дизайну, не виключається можливість будь-якої особи самостійно створювати невеликі Інтернет-сайти для власних особистих, бізнесових чи будь-яких інших потреб. Оригінальність виконання інтернет-сайтів у будь-якому випадку підштовхуватиме законодавця до закріплення можливості творця сайту мати правовий статус автора з усіма юридичними наслідками, що випливають з такого статусу.

Вперше визначення Інтернет-сайту (веб-сайта) в Україні було закріплене в спільному наказі Державного комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України та Державного комітету зв'язку та інформатизації України «Про затвердження Порядку інформаційного наповнення та технічного забезпечення єдиного веб-порталу органів виконавчої влади та Порядку функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади» від 25 листопада 2002 року № 327/225, в якому зазначалось, що «веб-сайтом є сукупність програмних та апаратних засобів з унікальною адресою у мережі Інтернет разом з інформаційними ресурсами, що перебувають у розпорядженні певного суб'єкта і забезпечують доступ юридичних та фізичних осіб до цих інформаційних ресурсів та інші інформаційні послуги через мережу Інтернет¹».

Проте слід зазначити, що за відсутності дефініції сама категорія використовувалась і до опублікування вищезазначеного наказу. Так, перша офіційна згадка веб-сайту, як категорії вживаної на державному рівні в офіційному діловодстві датується травнем 2001 року, коли згідно з розпорядженням Голови Верховної Ради України було розпочато процес створення веб-сайту Верховної Ради України.

В наукових колах України проблематика Інтернет-сайту почала підніматись у перших роках ХХІ сторіччя. Так, М. В. Гура запропонував власне визначення Інтернет-сайту, «як відокремленого, логічно завершеного елемента мережі Інтернет, створеного на основі технології гіперпосилань, який розташований на сервері (host), має унікальну адресу (url), за якою до нього може отримати доступ будь-який користувач мережі Інтернет, та у своїй основі містить Інтернет-сторінки, які мають графічний вигляд та можуть бути переглянуті за допомогою спеціальних комп'ютерних програм (браузерів)²».

На противагу такому визначенню можна навести формулювання Інтернет-сайту, запропоноване російським науковцем В. Б. Наумовим, за яким сайт являє

собою системно впорядковану сукупність веб-сторінок, що об'єднані гіперпосиланнями, при цьому кожна веб-сторінка сайту має свою унікальну адресу в мережі Інтернет і є своєрідною програмою, написаною за допомогою команд мови HTML, що покликана керувати відображенням сторінки при доступі до неї користувача³.

Аналіз даних дефініції приводить до висновку, що жоден з дослідників прямо не вказує на приналежність інтернет-сайту до об'єктів авторського права. Українське законодавство, так само як і законодавство багатьох інших європейських країн, не виділяє інтернет-сайт як окремий об'єкт авторського права, що формально дозволяє науковцям висловлювати різні, іноді навіть діаметрально полярні точки зору з даного приводу.

Так, російський дослідник Ю. Кобелев висловлює думку, за якою кожен веб-сайт, являючи собою певну систему об'єктів авторського права, має ознаки, за якими його можна відрізнити від інших веб-сайтів мережі Інтернет. Проте об'єкти авторського права, з яких він складається, самі по собі є творами у юридичному розумінні, а отже визнавати його цілісним об'єктом авторського права не варто з огляду на необхідність дотримання авторських прав осіб, твори яких спричинюють оригінальність кожного окремо взятого Інтернет-сайту⁴.

Деякі дослідники виступають з підтримкою тези про самостійність Інтернет-сайту як об'єкта авторського права. Так, О. Моїсєєва наполягає на невичерпності переліку об'єктів авторського права, передбачених російським законодавцем, що дозволяє відносити до таких об'єктів не лише твори, прямо передбачені законодавцем⁵. Дану думку можна застосувати і до українських правових реалій, оскільки вітчизняний законодавець теж передбачив так звані «інші твори», як групу об'єктів авторського права, що можуть з'явитися в обігу після формування авторсько-правового законодавства, а Інтернет-сайт ідеально підходить на роль саме такого «іншого твору».

Аргументом до обґрунтування Інтернет-сайту як окремого об'єкта авторського права можна назвати і визначення, запропоноване С. І. Семілетовим, відповідно до якого «веб-сайтом є набір електронних документів у вигляді програмних файлів, розташованих систематично і розміщених за певною доменною адресою на конкретно-визначеному хост-сервері вузла Інтернету, відображення яких за допомогою електронної програми-браузера на екрані дисплея користувача представляє собою закінчений авторський аудіовізуальний твір, що складається з однієї або декількох сторінок, і який доступний будь-якому користувачеві мережі Інтернет за усталеним посиланням»⁶.

Слід відмітити велику кількість спроб російських дослідників обґрунтувати інтернет-сайт як аудіовізуальний твір чи базу даних, проте, на думку автора, інтернет-сайт є окремим специфічним об'єктом авторського права. З технічної точки зору до об'єктів права інтелектуальної власності, які використовуються на Інтернет-сайті можна віднести: дизайн сайта; архітектуру сайта; анімаційну складову; аудіо- та відеотвори; фотографії, малюнки та інші графічні зображення; унікальні комп'ютерні програми, що використовують для функціонування сайта; унікальні програмні рішення, що впливають на взаємопов'язаність окремих елементів сайта; літературні твори та інше текстуальне наповнення (інформаційний вміст сайта); торгівельні марки; комерційні найменування та ін.

Як бачимо з даного переліку, складовими елементами Інтернет-сайта можуть бути об'єкти не лише авторського права, а й інтелектуальної власності взагалі. Це

підтверджує, наприклад, можливість розміщення на Інтернет-сайті логотипу певної компанії тощо.

Першим власником прав на будь-який елемент контенту є особа, що створила такий елемент (програміст, дизайнер, письменник тощо). Проте можуть існувати й виключення, наприклад, у випадку, коли твір було створено на виконання договору замовлення чи у зв'язку з виконанням трудових обов'язків. Контент веб-сайта утворюють багато об'єктів інтелектуальної власності, що, як правило, створюються різними суб'єктами. Проте, як відомо, використання сайту здійснюється у більшості випадків лише однією особою (фізичною чи юридичною), що носить назву «власник сайта». Таким чином, за відсутності правового регулювання Інтернет-сайта чинним українським законодавством, власник сайта повинен укладати договори з усіма суб'єктами, чії творчі здобутки використовуються як контент сайта. Такий стан справ спричинює значні незручності для власників Інтернет-сайтів, які можуть бути подолані з визнанням українським законодавцем веб-сайт окремим самостійним об'єктом авторського права.

Аналізуючи договори про надання послуг з розробки інформаційної системи (веб-сайту), ми можемо побачити яким чином сьогодні в договірних віносинах з приводу створення Інтернет-сайтів сторони врегульовують авторсько-правові питання. Так, інколи, дані договори містять пункти у такій або схожих редакціях: «Виконавець зобов'язаний по завершенню робіт по створенню сайту передати всі права на сайт Замовнику (в тому числі й авторське право на окремі частини сайту)». Отже, договірна практика свідчить про захист авторських прав не на сайт як єдине ціле, а на окремі елементи його контенту.

Аналіз вітчизняного законодавства свідчить про чотири основні ознаки, відповідність яким є неодмінною умовою визнання певного об'єкта матеріального світу твором: створення такого об'єкта є творчим процесом; належність до галузей науки, літератури, мистецтва; кожен твір має власну об'єктивну форму вираження; кожен твір повинен відповідати умові відтворюваності.

Доктринальне тлумачення процесу творчості можна сформулювати як «цілеспрямовану інтелектуальну діяльність людини, результатом якої є щось якісно нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю і суспільно-історичною унікальністю, виявляється творчість може у технічній, художній, літературній, науковій, виробничій діяльності людини⁷». З точки зору такого підходу до творчості, Інтернет-сайт однозначно може бути визнаний об'єктом авторського права.

Творчість процесу, як неодмінна умова визнання Інтернет-сайта об'єктом авторського права, пов'язана з цілеспрямованою інтелектуальною працею людини над його створенням. Кожен сайт є унікальним та неповторним, він може створюватись різними програмними засобами, з використанням різних мов програмування, деталей інтерфейсу, технічних засобів тощо. Обрання всіх вищезазначених компонентів та методів і принципів, порядок їх застосування лежить виключно у площині інтелектуальної праці людини, що створює сайт. Наявність спеціальних знань у вигляді володіння комп'ютером на рівні досвідченого користувача зайвий раз підкреслює інтелектуальну складову процесу створення Інтернет-сайту.

Належність до галузей науки, літератури або мистецтва можна обґрунтувати завдяки проведенню паралелі з іншим об'єктом авторського права – комп'ютерною програмою. Загальновідомо, що комп'ютерна програма охороняється авторсько-правовим законодавством як літературний твір. Це пов'язано з тим, що так зване «тіло програми» має текстуальний вияв. Кожна веб-сторінка у форматі

HTML по своїй суті є файлом, що містить певну текстову інформацію у чіткій логічній послідовності. Оскільки, веб-сайт є системою впорядкованих веб-сторінок, то і його можна з легкістю визнати літературним твором. Крім того, завдяки широким можливостям графічної складової сайту, його частково можна визнати і твором мистецтва. Так, певну художню цінність може містити архітектура сайту, його дизайн тощо.

Об'єктивність форми вираження Інтернет-сайту є також беззаперечною. Як справедливо зазначав М. В. Гура, «Інтернет-сайт, щоб стати власне Інтернет-сайтом, повинен бути розповсюдженим у мережі Інтернет, що було б неможливо, якби Інтернет-сайт залишався лише у свідомості автора⁸». Автор не може цілковито погодитись з такою думкою науковця. Іноді, сайт, що створюється на замовлення певних осіб деякий час розміщується на різноманітних магнітних носіях без перенесення в мережу Інтернет.

Після розміщення в Інтернеті Інтернет-сайт отримує власну адресу. Як відомо, адресою кожного сайту в Інтернеті є його доменне ім'я. Відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» «доменим ім'ям є ім'я, що використовується для адресації комп'ютерів і ресурсів в Інтернеті⁹». Оскільки кожен Інтернет-сайт міститься на сервері певного хостера, то формулювання щодо адресації комп'ютерів і ресурсів, а не безпосередньо Інтернет-сайту, можна вважати достатнім.

З доменним ім'ям пов'язаний один з найбільш вживаних та ефективних способів захисту Інтернет-сайту. Так, за висловами експертів з інтелектуальної власності, патентних повірених, приватних юристів-практиків «шлях захисту прав на доменне ім'я за допомогою реєстрації торгової марки на сьогодні є найвикористовуванішим і єдиним можливим¹⁰». Автори не погоджуються як з першою частиною твердження, так і з посиланням на єдину можливість такого способу захисту. Таке твердження, є явним перебільшенням з огляду на чинну нормативно-правову базу та стан судової практики з даного питання.

Остання умова (умова відтворюваності) може бути обґрунтована наступним чином: кожен Інтернет-сайт може бути збережений у пам'яті комп'ютера шляхом послідовного збереження всіх його веб-сторінок. У разі встановлення власником сайту спеціальної технічної перешкоди для збереження вмісту окремих веб-сторінок, вони все одно відтворюються в оперативній пам'яті комп'ютера, відео-чипі тощо. Таким чином, будь-який Інтернет-сайт, незалежно від наявності чи відсутності спеціальних технічних перешкод щодо його збереження є відтворюваним комп'ютером користувача або на жорсткому диску такого комп'ютера, або в кеш-пам'яті.

Отже, аналіз чинного законодавства, договірної практики, висновків провідних науковців та інших джерел дозволяє сформулювати основні положення щодо правового регулювання Інтернет-сайтів: інтернет-сайт згідно з чинним законодавством на сьогоднішній день безпосередньо не являється об'єктом авторського права, що підлягає захисту; окремі частини веб-сайту, тобто його контент, можуть бути об'єктами авторського права; захист авторських прав на веб-сайт необхідно здійснювати шляхом здійснення захисту авторських прав на його окремі частини, компоненти (контент); захист Інтернет сайтів за сучасних обставин доцільно здійснювати у вигляді захисту так званих «інших творів», що передбачені відповідним переліком в ЗУ «Про авторське право і суміжні права»

За таких умов, обґрунтувавши відповідність Інтернет-сайта всім умовам тво-

ру, на думку авторів, необхідно включити веб-сайт до вітчизняного законодавства як новий самостійний загальнопоширений об'єкт авторського права.

1. *Про затвердження Порядку інформаційного наповнення та технічного забезпечення єдиного веб-порталу органів виконавчої влади та Порядку функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади*: Наказ Державного комітету інформаційної політики телебачення і радіомовлення України, Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 25 листопада 2002 року № 327/225 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1021-02>. 2. *Гура М.В.* Право інтелектуальної власності в Інтернеті. Правова охорона Інтернет-сайту в Україні // Український юрист. – 2004. – № 10(22). – С. 34-35. 3. *Наумов В.Б.* Право і Інтернет: очерки теорії і практики. – М.: Книжний дом «Університет», 2002. – С. 201. 4. *Кобелев Ю.* Авторское право и Интернет / Ю. Кобелев // Сборник материалов Всероссийской конференции «Право и Интернет: теория и практика». – М.: Российская академия гос. службы при правительстве РФ, 2000. – С. 66. 5. *Моисеева О.* Применение авторского законодательства и законодательства о смежных правах при создании и использовании web-сайта в сети Интернет // Сборник материалов Всероссийской конференции «Право и Интернет: теория и практика». – М.: Российская академия гос. службы при правительстве РФ, 2000. – С. 72. 6. *Семилетов С.И.* Проблемы охраны авторских прав в российском секторе Интернета // Проблемы информатизации. – М., 2000. – № 3. – С. 54. 7. *Право інтелектуальної власності: схеми та роз'яснення* / О.В. Ієвіня, В.П. Мироненко, Н. В. Павловська, С. А. Пилипенко. – К.: КНТ, 2007. – С. 4. 8. *Гура М.В.* Деякі актуальні проблеми правової охорони Інтернет-сайту в Україні // Правова держава. – вип. 16. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2005. – С. 453. 9. *Про охорону прав на знаки для товарів і послуг*: Закон України від 15.12.1993 № 3689-ХІІ // ВВР України. – 2008. – № 23. – Ст. 217. 10. *Сайт як об'єкт інтелектуальної власності* [Електронний ресурс] / Сайт Всеукраїнської служби реєстрації торгових марок. – Режим доступу: <http://www.rademark.com.ua/content/view/88/7>.